

Мнозина помнят и ще помнят завинаги зловещата и едновременно велика дата 8 март 1988 г. В 16.00 часа в Дома на киното започва прожекцията на филма „Дишай“ на Юрий Жиров. Основава се Комитет за защита на Русе, който отприщва потопа от пестини върху главите на участвалите интелектуалци.

Тази история има своите малки лични предистории. На 12 февруари с.г. тогавашният главен редактор на в. „Народна култура“ Стефан Продев на своя глава и с реално съзнание за постият риск публикува „Вик за Русе!“ — писмо-призива на СБХ до творческите съюзи. Днес можем да кажем, че зад това писмо стои Светлин Русев. На 2 март с.г. се открива общата художествена изложба „Плевен '88“, традиционно посветена на българо-съветската друж-

ба. Този път ескопила художника обособяват с творбите си кът, посветен на Русе. Инициатор — Светлин Русев.

Разчитането на сметките не закънява. В София и във всички окръжни групи на художниците се свикват партийни събрания, на които той трябва да бъде заклеймен. Пред „Шипка“ 6 се изсипва вярволицата от черни „Мерседеси“, а тежките стъпки на правителствени люде кълтят по опразнените коридори. Лично Чудомир Александров съблюдава спазването на инструкциите на партийното събрание в СБХ.

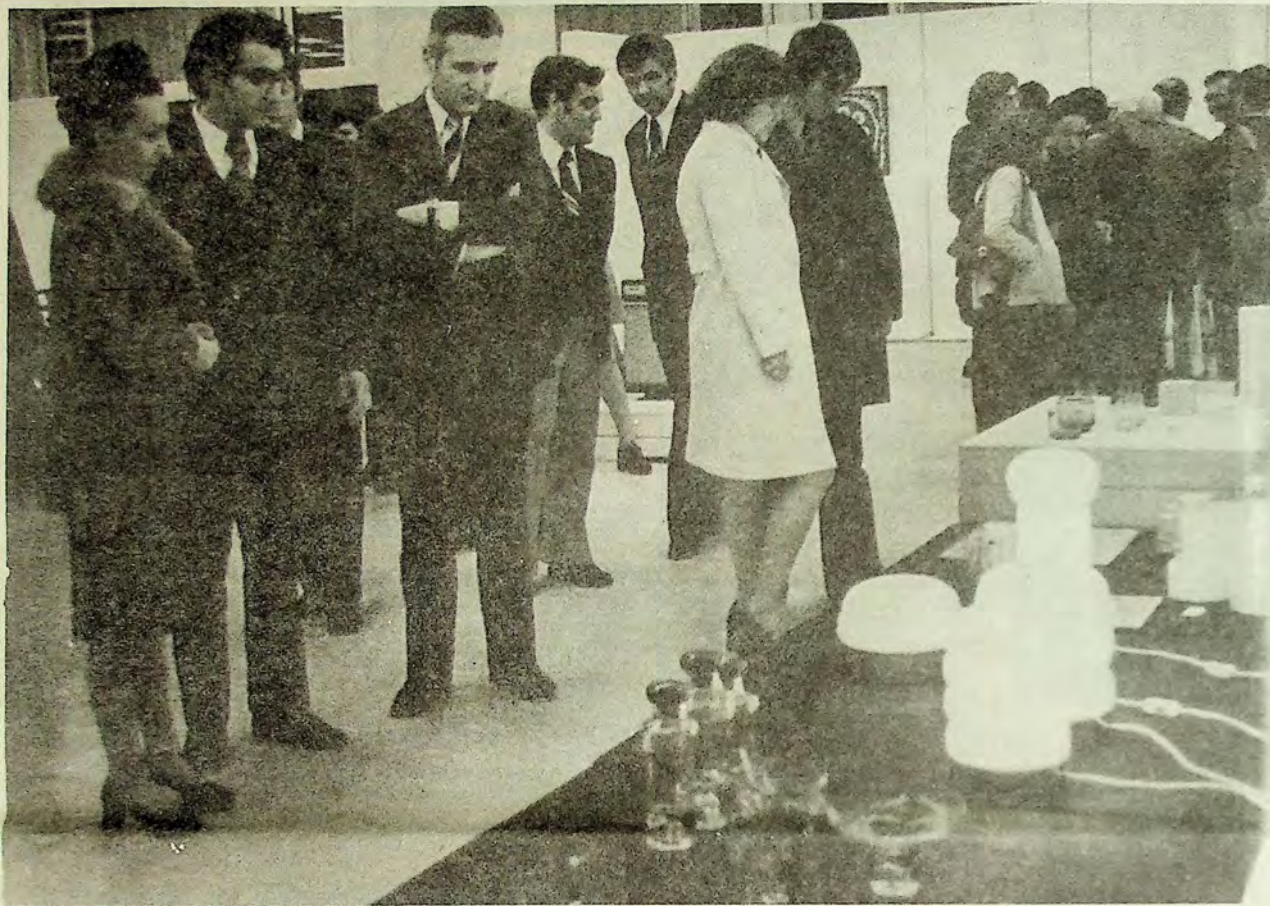
Сценарият се нарушава само от едно-две изявления в подкрепа на Светлин Русев и от неговото изказване, което публикуваме със съкращения.

Аз бях подведен от първото и основно поръчение на избирателите — въздух за Русе! Аз бях подведен от сърцераздирателните писма на майките от Русе, от тези хиляди обзвирени хора, които бяха оставили посланията си на надежда в книгата за впечатления в изложбичката на младите русенски колеги. Аз бях подведен от този зловещ документален филм, в който децата използват червените си връзки вместо противохорни маски. Аз бях подведен от тревожните съобщения на радиото и телевизията, от всичко, което ставаше с хората в този град.

Ако и това е политическа спекулация, аз я приемам за моя сметка!

Сметки от мътни дни

Изказване на Светлин Русев от 3 май 1988 г.

А бяхме млади

Има трудни моменти в живота на човек, които може да изживее сам, и други, за които е длъжен да даде отговор не само пред себе си, но и пред хората, с които по силата на едни или други обстоятелства е свързан. [...]

Въпросът преди да е личен, е принципен. Но ако досега с поведението си на художник, на ръководител в системата на културата, на гражданин не съм дал отговор къде съм, тежко ми и горко и на мен, и на принципите, които заедно изповядваме. Това, което съм нарицувал, това, което съм написал, това, което сам и заедно с българските художници съм извършил, добре или зле — това съм аз!

Естествено всеки има право да ме съди и оценява от своя позиция и със свои мерки. Както е естествен начинът, по който аз ще приема тази присъда. В този смисъл не мога да приема оценката, която ми се прави — чрез мен на нашия съюз и на хората, с които години наред съм работил. Не мога да я приема по дух, по тон, по смисъл и съдържание. Искан или не, като човек, който толкова години е ръководил този съюз, нямам право на друг избор, нямам право на приблизителни уговорки, на „посивване на главата с пепел“ и покаяние. Не заради собствената си персона, а заради достойнството на българския художник, заради усилията, мъките и изпитанията, заради успехите и трудностите, които заедно преживяхме.

При цялото си уважение и спект към институцията, която прави тази оценка, не мога и нямам право да я приема и заради времето, когато отново ще трябва да се връщаме към този ден не само с изводи и поуки, но и с травми, които не се лекуват, а ще парят като вина на всички, върху съвестта на всеки.

Не е толкова страшно, ако срещи човек. Повечето от грешките са поправими чрез съзидателно действие. По-

страшно е, ако не разбереш грешките си, още по-страшно е, ако те предадат хората, в които си вярвал и заедно сте вървели — фатално е обаче, ако предадеш себе си — тогава предаваш нещата, в които си вярвал, разрушаваш надежда, която те е крепяла, тогава страхът завладява съзнанието и душата, тогава сменяш собствената си вяра с чужда, тогава — тогава си предал не само себе си, но и делото, на което служиш.

Може би трябва да се извиня, че започвам с общи въпроси, които винаги са ме вълнували, но по необходимост днес трябва да търся отговорите им в портрета, който ми е направен, който сам по себе си е суров обвинителен акт и с който по необясними причини (поне за мен), след като се чете в цяла България, не бях запознат предварително.

Портретът, за който става дума, премина през много варианти. Беше боядисван изцяло в зелено, прибавяха се към него изказвания, които други правеха, хора, които не познаваха, дейност, която не съм извършил, упорство, когато ставаше дума за човешки и граждански принципи, подбуди, които и политически, и нравствено са ми чужди, за да се стигне до тази цялостна творческа, служебна, гражданска, политическа, екологична и т.н. характеристика — до този максимално съгъстен в черните си бои портрет — недостоеен за миналото си и чужд за бъдещето. И все пак, ако става дума за цвят, аз съм червен, подчертавам ч е р в е н, и нямам намерение тепърва да се преобоядисвам.

Какво означава, ако приемам ролята, която ми е представена, за насаждане на монополизъм в СБХ? Преди всичко това означава да ограбят една дейност, постижения и резултати, които струват труда, усилията и отговорността на много хора, това означава да подценя възможностите на тези, които работиха с мен, това означава да поставя себе си над всички по-

ложителни обществени, държавни и партийни оценки за нашия съюз, това означава с днешна дата да опровергавам една дейност, която е принос на изобщо за българската култура, това означава да обидя достойнството на големи художници и големи личности, с които съдбата ме срещна в нашата обща дейност. Аз работих с личности, с художници, със сътрудници, а не с безлични работи и приближени. Прекалено високо ценя душата и достойнството на българския художник, за да приема, че се купува и продава като естива пазарска стока. [...]

Ако показването на българската пластична култура в нейната цялост и богатство — от Никола Петров и Майстора, от голямото поколение на 30-те години до творческия риск на най-младите, ако уважението към всичко стойностно и ценно, с което се утвърдиха различните поколения, ако грижата за съхраняването и опазването на таланта в неговата лична неповторимост, ако всичко, което постигна нашият съюз в работата с бившите окръзи, ако цялостното демократизиране и децентрализиране на художествения живот в страната, ако международният авторитет на българския художник, ако всичко това можем да наречем стремеж за провеждане на несправилни естетически позиции — аз го приемам като свой грях. И ако е провеждан някакъв „монопол“ — той беше върху всичко талантливо и стойностно за развитието на нашето изкуство — за неговото съхраняване, опазване и обществено показване по възможно най-добрия начин.

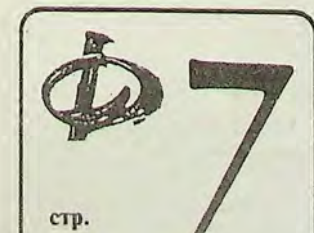
И все пак за себе си си задавам въпроса, вероятно няма да съм единствен. Коя оценка е вярната — тази, с която от името на ЦК преди три години беше запознат новият управителен съвет на своето първо заседание, или тази, която сега беше прочетена? [...]

Няколко думи и за основния

повод — участието ми в тъй наречения Комитет за Русе. Фактите са предельно ясни и прости, дълбоко в себе си съм наясно с това, което съм направил, и с това, което не съм, и преди всичко с чистотата на намеренията и действията си — извън тях не съм в състояние да приема нито политически изводи, нито втори план и още по-малко оценки за демагогия. [...]

Всичко, което се прави за Русе, и аз, и повечето русенци знаят — знаят и повече от това, което се изнесе в информацията, и никой сериозен човек не го подценява. В случая става дума за онова въздействие и съчувствие, за онова творческо и гражданско поведение — за оная своеобразна опора, която укрепва вярата в човешката солидарност и дава сили в изпитанията. И ако като член на ЦК и народен представител не съм потърсил „разрешение“ за чисто човешкото си и художническо въздействие, готов съм да понеса и административно, и политическо наказание. Ако е емоционалния си порив съм подвел членовете на Управителния съвет в дейност с „опасни“ последици, естествено е да отговарям и пред тях и моля да бъдат освободени от отговорност за призива, който приеха.

Но подвеждане наистина има!

стр.

Брой 3
29 март — 4 април 1991 г.

Искам или не, това са въпроси, на които няма да можем да отнемем отговорите — независимо от решението на днешния ден.

Известно е, че при подобни случаи обикновено не се правят подобни изказвания. Работната практика е друга. Изискванията на дисциплината и политическата логика са по-различни. Знам, че това решение също със себе си определени наказателни мерки — едни узаконени, други произволни и непредвидими. Всъщност някои от „мерките“ вече изпревариха решението — спрени мои материали във в. „Народна култура“, в сп. „Дарители“, в сп. „Съвременник“, указание или преставаховка да не се споменава името ми в статии, да не се показват във филм за съвременното изкуство мои работи и т.н., и т.н. Нещо повече, един мой „бивш“ приятел, казвам „бивш“, за да не го обидя, побърза да сваля картината ми от кабинета си, с която до вчера се гордеше. Вълната тръгна и по-надолу, и по-нашироко. Но не това е най-важното, а че и за преустройството към Рая ще ни бъдат нужни и необходими обикновените човешки мерки, нравствени и духовни сили. И може би малко чувство за срам.

Другото — другото въпреки всичко е вярата, че преустройството е Път към една по-извисена нравственост и демокра-тичност, в която истината живее по законите на развитието и движението, по законите на творческата и човешка справедливост, вярата в истините и живота на Партията. А това е достатъчно за един художник да повярва в своя ден.